



Justis og Beredskapsdepartementet  
Postboks 8005 Dep.

0030 Oslo

Deres referanse

14/2169-TEI

Vår referanse

14-067134ADM-OTIR/ADM

Dato

21.05.2015

## HØRING – Forslag til prøveprosjekt i Oslo for raskere gjennomføring av straffesaker (hurtigspor)

### 1. Innledning

Oslo tingrett viser til departementets høringsnotat av 10. april 2015.

Oslo tingrett er i utgangspunktet positiv til å delta i et prøveprosjekt i Oslo hvor det etableres et hurtigspor for iretteføring av enkelte typer straffesaker. En forutsetning er at et slikt hurtigspor organiseres slik at EMK artikkel 6 om forsvarlig rettergang blir ivaretatt.

Slik vi ser det bør et slikt hurtigspor ha to hovedformål. For det første å sikre at personer uten tilknytning til Norge som begår straffbare handlinger gjør opp for seg. For det andre bør det ha til formål å redusere bruken av varetekt. Et hurtigspor vil derfor etter vår mening særlig være formålstjenlig for saker hvor det vil være aktuelt å idømme en kortere ubetinget fengselsstraff. I vårt brev av 06.05.2014 til Justis- og beredskapsdepartementet vedrørende "Mulig prøveprosjekt i Oslo – vurdering av hurtigspor for iretteføring av straffbare handlinger" uttalte vi blant annet følgende:

*"Utenlandske borgere uten tilknytning til Norge stiller vår strafferettspleie overfor nye utfordringer. Mange tiltalte forsvinner før saken kommer opp i rettsapparatet. Da må enten saken avlyses, eller gjennomføres uten tiltalte tilstede. Hvis saken tas opp til behandling uten tiltalte, blir det svært ofte vanskelig å få forkynt dommen. Sjansen for at domfelte møter opp til soning, er da vesentlig redusert. At mange på denne måten slipper å gjøre opp for seg, svekker respekten for vårt rettssystem.*

*Blant dem som i dag sitter varetektsfengslet i Oslo, er godt over halvparten utlendinger. Det skyldes blant annet at personer uten tilknytning til Norge oftere begjæres varetektsfengslet for mindre alvorlige forhold enn personer med slik tilknytning. Dette har sin forklaring i at det ofte er stor unndragelsesfare for denne gruppen pågrepne. Ikke sjelden vil politiet be om varetektsfengsling helt fram til rettsaken, for å unngå at mistenkte lar være å møte opp til rettsmøtet.*

*Dette er uheldig av flere grunner. Varetekt innebærer fengsling av personer som er mistenkt, men ikke dømt for noe straffbart. Dagens ordning øker bruken av varetekt på en uheldig måte. Det er også en fare for oversoning, ved at varetektstiden blir lenger enn den idømte straffen. Soningsforholdene som varetektsinnsatt er dårligere enn i ordinært fengsel. Bruk av varetekt bør derfor begrenses, og unngås når det er mulig. I tillegg er bruk av varetekt svært ressurskrevende, og det er knapphet på varetektsplasser i fengslene. Det må derfor være et mål å få disse sakene raskt pådømt i domstolene, og å få overført domfelte til ordinær soning raskest mulig."*

Oslo tingrett stiller spørsmål ved om det forslag til prøveprosjekt som nå er sendt på høring i tilstrekkelig grad ivaretar kravet i EMK artikkel 6 om forsvarlig rettergang. Det kan se ut som om departementet undervurderer behovet for forsvarerbistand, samt betydningen av at man, i alle fall i prøveperioden, benytter meddommere i saker som går i hurtigspor.

Slik tingretten ser det vil ordningen med hurtigspor i begrenset grad føre til redusert bruk av varetekt med de sakstyper departementet legger opp til. Oslo tingrett er skeptisk til at foreleggsaker skal behandles i hurtigspor, og ser at dette kan føre til økt bruk av politiarrest i mindre alvorlige saker. Vi kan heller ikke se at det er praktiske behov for å behandle disse sakene i et slikt spor.

Oslo tingrett vil, slik forslaget til prøveprosjekt i dag ser ut, heller ikke anbefale at det avvikles saker i hurtigspor på lørdager.

## **2. Nærmere om prøveprosjektet**

Det avgjørende kriterium for om en sak egner seg for behandling i hurtigspor er at den har et enkelt bevisbilde. Dette kan for eksempel være saker der antatt gjerningsmann er pågrepet på stedet, der det bare er nødvendig med en eller to vitneforklaringer, og der dokumentasjonen er begrenset og oversiktlig. Typiske saker vil kunne være butikkyverier, lommetyverier, oppbevaring og omsetning av mindre kvantum narkotika, og hvor det ikke er nødvendig med nærmere analyse av stoffet, ordensforstyrrelser m.v. I utgangspunktet forutsettes det at bevisbildet er slik at saken er oppklart i det gjerningsmannen blir pågrepet. Brudd på innreiseforbud, jf. utlendingsloven § 108 tredje ledd bokstav e, er et eksempel på en sakstype som kan egne seg svært godt for behandling i hurtigspor.

Oslo tingrett er derfor enig i at det ikke foretas en nærmere regulering for hvilke sakstyper som kan behandles i hurtigspor.

Oslo tingrett har merket seg at Oslo politidistrikt har anslått at aktuelle saker for hurtigspor med ubetinget fengsel alene kan utgjøre en til to saker om dagen. I tillegg vil saker der det kan være aktuelt å nedlegge påstand om betinget fengsel kunne egne seg. Ved å behandle disse sakene i et hurtigspor vil man oppnå det som etter vår mening er hovedformålene med et hurtigspor, nemlig å sørge for at lovbrøtere gjør opp for seg, og redusere bruken av varetekt.

Slik tingretten ser det vil saker hvor forelegg trer i stedet for tiltale kun i begrenset grad være egnet for behandling i hurtigspor. Etter vår vurdering vil bruk av hurtigspor her kunne føre til økt bruk av politiarrest i disse mindre alvorlige sakene. Vi er av denne grunn skeptiske til at

departementet ser ut til å legge opp til at saker av denne typen vil kunne utgjøre en betydelig andel av sakene i hurtigspor. Forleggsaker vil kunne sikres en tilstrekkelig rask behandling uten at sakene fremmes i et hurtigspor etter den modellen prøveprosjektet legger opp til. I den forbindelse minner vi om at Oslo tingrett i dag har en avtale med Oslo politidistrikt hvor politiet selv kan beramme hovedforhandling i enklere saker, maks to hovedforhandlinger pr. dag, på en konkret rettssal i Oslo tingrett. Vi har forpliktet oss til å stille med dommer. På den måten kan Oslo politidistrikt, for eksempel når den pågrepne er uten fast bopel, lovlig stevne vedkommende til hovedforhandling for å få pådømt det straffbare forholdet, som i disse tilfellene normalt er av mindre alvorlig karakter. Deretter kan politiet løslate vedkommende gjerningsperson. Hovedforhandlingen kan la seg gjennomføre, selv om siktede ikke møter, fordi vedkommende er lovlig stevnet til rettsmøtet. Dette er saker med et enkelt bevisbilde hvor siktedes tilstedeværelse ikke er nødvendig for å opplyse saken. Oslo tingrett pådømte 192 slike saker i 2012, 159 saker i 2013 og 132 saker i 2014. Ikke vedtatte forelegg egner seg svært godt for en slik prosess. Ved tilførsel av (økonomiske) ressurser kan kapasiteten økes og saksbehandlingstiden reduseres for saker som berammes og avgjøres på denne måten.

Oslo tingrett er enig i at saker der det skal oppnevnes bistandsadvokat vil være mindre egnet for behandling i hurtigspor. Bistandsadvokat oppnevnes i hovedsak i saker som gjelder sedelighet og vold. Saker som svært sjeldent har et enkelt bevisbilde hvis det ikke foreligger en uforbeholden tilståelse. Vi er videre enige i at dersom det er fremmet borgerlig rettskrav som bør inntas ved behandlingen av straffesaken i retten, og det ikke er mulig på den tid som står til rådighet, vil saken ikke egne seg for behandling i hurtigspor. Det bemerkes imidlertid at de fleste siktede som vil være aktuelle for å få sakene sine behandlet i hurtigspor trolig ikke vil være søkegode, i alle fall ikke her i landet. En dom for kravet vil derfor være vanskelig å inn drive for skadelidte. Dette burde få betydning ved påtalemyndighetens vurdering av om det vil være en uforholdsmessig ulempe å fremme kravet under hovedforhandling, jf strprl § 427 annet ledd.

Blir det besluttet å iverksette et prøveprosjekt for hurtigspor i Oslo vil Oslo tingrett ta initiativ til et samarbeide med Oslo politidistrikt og Advokatforeningen for å få etablert gode og forutsigbare rutiner for behandlingen av disse sakene. For alle aktører vil det være svært kort tid til saksforberedelse før hovedforhandling. Det er derfor viktig at rutinene er utformet slik at de sikrer at EMK artikkel 6 om forsvarlig rettergang blir ivaretatt. Det er da av særlig betydning at politiet sørger for oppnevning av forsvarer så snart det er besluttet at saken skal behandles i hurtigspor, og at forsvarer gis tilgang til sakens dokumenter tilstrekkelig raskt til at forsvaret kan forberedes. Oslo tingrett er av den oppfatning at det for å sikre en forsvarlig rettergang bør oppnevnes forsvarer i alle saker som behandles i hurtigspor, se punkt 3.5.

### **3 Forslag til regelendringer**

#### *3.1 Innledning*

Oslo tingrett er enig i at det sentrale spørsmålet for hurtigspor er i hvilken grad det vil være mulig å finne tilstrekkelige egnede saker hvor hovedforhandlingen kan gjennomføres innenfor det tidsrommet en person i praksis kan holdes pågrepet. De lovbestemte skrankene i Grl § 94 første ledd, jf strprl. § 170 a om at pågripelsen skal være lovlig, nødvendig og ikke

uforholdsmessig, og fristen for å få lovligheten av pågripelsen prøvd for en domstol (fremstillingsfristen), jf. Grl. § 94 annet ledd, jf. strprl. § 183, er sentrale. Etter Oslo tingretts vurdering er det derfor særlig saker hvor det er aktuelt med en kortere ubetinget fengselsstraff som er aktuelle for hurtigspor. Foreleggsaker vil på den andre siden sjeldent egne seg.

### *3.2 Fristen etter straffeprosessloven § 183*

Oslo tingrett mener kravet i Grl. § 94 første ledd, jf. strprl § 170 a om at pågripelsen ikke skal være uforholdsmessig fører til at foreleggsaker som hovedregel ikke vil egne seg for behandling i hurtigspor. I foreleggsaker kan man ikke legge til grunn at fristen i strprl § 183 kan nyttes fullt ut. Behovet for å få gjennomført en straffesak som gjelder et ikke vedtatt forelegg kan etter vår mening ikke vektlegges ved bedømmelse av fristens lengde. Vi viser for øvrig til vår kommentar til dette i punkt 2.

### *3.3 Innkalling av siktede*

Oslo tingrett er enig med departementet i at det enkle og oversiktlige bevisbilde gjør det ubetenkelig at varslingsfristen settes kortere enn tre dager for disse sakene. Vi støtter derfor forslaget om at strprl. § 86 får et nytt annet ledd annet punktum som åpner for at varslingsfristene for innkalling kan fravikes når dette er ubetenkelig.

Oslo tingrett er videre enig i at det i disse sakene kan være aktuelt å gi en kortere frist for siktede til å ta stilling til om forelegget vedtas enn det som følger av strprl. § 256 nr. 5. Tingretten forutsetter imidlertid at siktede har fått oppnevnt en forsvarer han kan rådføre seg med før han tar stilling til om han vil vedta forelegget eller ikke.

Oslo tingrett er uenig i at det ikke foreslås endringer i strprl. § 256 nr. 5. Vi mener lovgiver bør ta stilling til hva som kan være den korteste fristen politiet kan sette for siktede til å ta stilling til om forelegget vedtas. Den absolutte fristen bør fremgå direkte av ordlyden i loven. For øvrig viser vi til vår merknad under punkt 2 om foreleggsakene.

### *3.4 Innkalling av vitner*

Oslo tingrett er enig med departementet i at det i sakene som er aktuelle for hurtigspor, normalt vil være forsvarlig at vitnene innkalles med kortere varsel enn tre dager. Vi er videre enig i at strprl. § 110 åpner for dette.

### *3.5 Rett til forsvarer*

Oslo tingrett mener at det bør oppnevnes offentlig forsvarer for alle siktede som får saken sin behandlet i hurtigspor. I utgangspunktet vil den hurtige behandlingen disse sakene får, og det forhold at siktede fremstilles fra arresten, i seg selv være en særlig grunn som tilsier oppnevning etter strprl. § 100 annet ledd. Vi mener imidlertid at legitimiteten til et hurtigspor er tjent med at dette går klart frem av ordlyden i loven. Vi foreslår derfor at dette lovfestes.

Også praktiske hensyn tilsier at det oppnevnes offentlig forsvarer i disse sakene uten en nærmere vurdering. Siktede vil ha forsvarer mens vedkommende er pågrepet, jf. strprl. § 98 første ledd. Med den korte tid som er til rådighet i disse sakene, blir det knapp tid for forsvarer til å fremme en begjæring om oppnevning etter strprl. § 100 annet ledd, og for retten til å foreta en forsvarlig behandling av denne. Hensynet til forsvarlig og effektiv behandling

gjør det nødvendig med enkle og forutsigbare rutiner for alle aktører i disse sakene. Dette taler for en lovfestet rett til forsvarer her.

Etter Oslo tingretts oppfatning er det nødvendig med forsvarer i retten i disse sakene for å sikre at EMK artikkel 6 om forsvarlig rettergang blir tilstrekkelig ivaretatt. Hvis retten til forsvarer ikke lovfestes, gir strprl. § 100 annet ledd hjemmel for oppnevning. Dette er en avgjørelse som skal tas av dommeren i den enkelte sak. Vi ønsker allerede nå å tilkjenne at dersom prøveprosjektet blir iverksatt, regner vi med at Oslo tingrett i sine retningslinjer vil anbefale at det som hovedregel oppnevnes forsvarer etter strprl. § 100 annet ledd ved bruk av hurtigspor.

### *3.6 Det frie forsvarervalg*

Oslo tingrett slutter seg til de vurderinger departementet har om det frie forsvarervalg og hurtigspor.

Oslo tingrett er enig i at det er behov for å etablere en ny eller justert forsvarervaktordning som er tilpasset hurtigsporbehandlingen. Blir prøveprosjektet vedtatt, vil Oslo tingrett gå i dialog med de faste forsvarerne og Advokatforeningen for å få avklart hva som vil være en hensiktsmessig ordning for å sikre at siktede som får sin sak behandlet i hurtigspor får et betryggende forsvar.

### *3.7 Meddomsrett/enedommersaker*

Oslo tingrett mener, i alle fall i prøveperioden, at hovedregelen bør være at tingretten bør settes med meddommere i alle saker som behandles i hurtigspor. Som departementet selv oppsummerer på side 21 i Høringsnotatet *"er hovedhensynene bak ordningen demokratisk kontroll med rettsvesenet, hensynet til den alminnelige rettsbevissthet, tilliten til strafferettspleien, bredere belysning av saken, og derved fremme av kvaliteten på avgjørelsene og styrke rettsikkerheten."* Dette er hensyn som det etter vår mening er svært viktig å ivareta i et slikt prøveprosjekt. Dette er en dommeravgjørelse, men vi regner med at Oslo tingrett i sine retningslinjer vil anbefale at tingretten i disse sakene som hovedregel settes med meddommere.

Oslo tingrett mener at praktiske hensyn tilsier at også tilståelsessaker som behandles i hurtigspor settes med meddomsrett. Risikoen for at tilståelsen viser seg ikke å være uforbeholden eller for at samtykke trekkes, tilsier dette. Den ressursmessige fordelene ved å behandle saken som tilståelsessak er heller ikke så stor hvis vedkommende fremstilles fra arresten, retten samtidig skal behandle spørsmål om varetektsfengsling slik at aktor av den grunn møter, og siktede har oppnevnt forsvarer til tilståelsessaken. Vi er imidlertid enig i at det ikke er nødvendig med noen lovendring på dette punkt, idet påtalemyndigheten har mulighet til å velge å la saken gå som hovedforhandling selv om det foreligger tilståelse.

### *3.8 Trekking av meddommere*

Det er viktig at utvelgelsen av meddommere til saker i hurtigsporet skjer like tilfeldig som i andre straffesaker. Oslo tingrett er enig i at trekking av meddommere i hurtigsporsakene kan avvikles innenfor eksisterende regelverk. Se for øvrig vår kommentar til punkt 6 når det gjelder kostnader til meddommere.

### *3.9 Ankebehandling*

Oslo tingrett konstaterer at departementet ikke foreslår endringer i reglene for ankebehandling. Dette får selvfølgelig betydning for hvor raskt sakene som behandles i hurtigspor blir rettskraftige.

Vi anbefaler derfor at Utvalget som skal utrede nye særdomstoler, herunder utrede hurtigspor i de alminnelige domstolene, for enkelte sakstyper innenfor straffesakskjeden ser nærmere på denne problemstillingen.

### *3.10 Forkynning og meddelelser av straffedommer*

Oslo tingrett og Oslo politidistrikt har alt etablert et samarbeid hvor siktede innkalles til fremmøteforkynning av dom samtidig som han innkalles til hovedforhandling. Ordlyden i dl § 159 a står ikke i veien for en slik løsning. Det følger også forutsetningsvis av Borgarting lagmannsretts avgjørelse tatt inn i RG-2012-1729. Avgjørende må være om siktede har forstått at han både er innkalt til hovedforhandling og fremmøteforkynning av dom.

Vi ser imidlertid at det kan være hensiktsmessig at adgangen til å gjøre dette fremkommer direkte av ordlyden i loven. Forslaget til ny § 159 a tredje ledd fremstår noe tung og upraktisk. Slik Oslo tingrett ser det vil det trolig være mer hensiktsmessig at det fastsettes et tidspunkt for fremmøteforkynning, idet det er en mulighet for at tiltalte møter til fremmøteforkynning selv om vedkommende ikke har møtt til hovedforhandling.

### *3.11 Særlige forhold når siktede er utlending*

Oslo tingrett er enig i at en straffesak bør fullføres mens utlendingen er i riket når påtalemyndigheten først har valgt å straffeefølge, selv om det kan innebære at utlendingen må løslates i Norge i påvente av rettskraftig avgjørelse. Endringer i reglene for ankebehandling, herunder fristen for å anke, vil kunne gi raskere rettskraftig avgjørelser og dermed færre løslatelser i påvente av at avgjørelsene blir rettskraftig.

Som det fremgår vil rettskraftige avgjørelser etter behandling i hurtigspor kunne danne grunnlag for utvisning. Det betyr at straffesaken for utlendingen vil kunne ha en dimensjon som går utover den straff han ilegges. Særlig i de mindre alvorlige sakene vil vedtaket om utvisning fremstå som langt mer inngripende enn straffen man idømmes. Dette understreker behovet for at siktede som får behandlet saken sin i hurtigspor har en offentlig oppnevnt forsvarer.

## **4. Forbud mot diskriminering**

Oslo tingrett er enig i at en eventuell forskjellsbehandling som irettføring i hurtigspor skulle innebære er saklig begrunnet og ikke uforholdsmessig. Vi viser også til at irettføring i hurtigspor vil begrense behovet for bruk av varetekt overfor personer uten tilknytning til Norge.

## **5. Avgrensning og evaluering av prosjektet**

Oslo tingrett er positive til en prøveperiode på to år. Vi er videre enig i at det legges opp til to saker om dagen på hverdager. I det prøveprosjektet innebærer av Oslo tingrett må ha to

dommere i en form for "vaktordning", er det viktig at Oslo politidistrikt gjennomgående klarer å fremme to saker om dagen.

Slik prøveprosjektet er lagt opp kan vi ikke anbefale at det gjennomføres saker i hurtigsporet på lørdager, se våre merknader under pkt 6.

#### **6. Økonomiske og administrative konsekvenser**

Departementet legger opp til at det skal gjennomføres en til to saker på lørdager, men at tilleggskostnader vil kunne begrenses ved at påtalemyndigheten vurderer hvilke saker som egner seg ført på lørdager. Det foreslås at påtalemyndigheten vil kunne vurdere og hovedsakelig beramme saker der det normalt ikke er behov for meddommere og forsvarer. Det vil i realiteten si foreleggsaker.

Oslo tingrett kan ikke se at det er hensiktsmessig å behandle foreleggsaker på lørdager, og at den eventuelle fordelene man oppnår ved dette vil stå i forhold til de økonomiske kostnadene. Siktete vil bli fremstilt fra arresten, hovedforhandling vil bli gjennomført og straffesaken avgjort. Det vil ikke være grunnlag for å holde vedkommende fengslet etter straffeprosessloven. Etter vår mening må det være mer hensiktsmessig at man benytter den ordningen som allerede er etablert med Oslo politidistrikt, omtalt under punkt 2. Det er bedre å avgjøre foreleggsakene på en ukedag, enn i en utgiftskrevende vaktordning på en lørdag.

I tillegg minner Oslo tingrett om det vi har redegjort for under punkt 3.5, om tingrettens syn på forsvareroppnevning. Som det fremkommer i pkt 3.7 mener Oslo tingrett videre at sakene bør behandles med meddommere. Tingretten vil uansett måtte ha meddommere tilgjengelig på lørdager da vi på forhånd ikke vil vite hvilke saker politiet velger å fremme. I den forbindelse tillater vi oss å minne om hva vi fremhevet i vårt brev av 06.05.13 om "Mulig prøveprosjekt i Oslo" under punkt 9. Budsjettmessige konsekvenser:

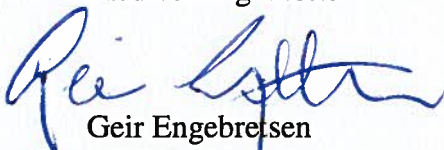
*"Når det gjelder utgiftene til meddommere, vil tingretten peke på at dagens godtgjørelse på 250 kroner eller tapt arbeidsfortjeneste vil kunne skape utfordringer i forhold til å skaffe meddommere på lørdager. De fleste vil ikke ha tapt arbeidsfortjeneste på en lørdag. Vi vil tro at en godtgjørelse på 250 kroner for de fleste ikke anses som tilstrekkelig."*

Vi kan ikke se at denne problemstillingen er omtalt i høringsnotatet.

Som det fremgår i vårt brev av 06.05.14 vil en behandling av hurtigsporsaker på lørdager kreve en særskilt godtgjørelse til dommer og saksbehandler. Det er naturlig å ta utgangspunkt i den godtgjørelse som gis ved lørdagsfengslinger. Vi vil komme tilbake med et anslag over disse kostnadene, dersom det blir hurtigsporsaker på lørdager. Vi finner allerede her å peke på at disse kostnadene vil komme i tillegg til lønnskostnader for to dommere og en saksbehandler.

Oslo tingretts høringsuttalelse har vært forelagt de tillitsvalgte dommerne i Oslo tingrett, som har gitt sin tilslutning til denne.

Med vennlig hilsen



Geir Engebretsen  
sorenskriver



Anne Margrethe Lund  
avdelingsleder/tingrettsdommer

---